

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ
ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2009

Νεοελληνική Γλώσσα

Το δίκαιο της πυγμής

[...] Η δύναμη αλλά και η αδυναμία της θεωρίας του “δικαίου της πυγμής” είναι το επιχείρημά της ότι η βία που επιβάλλει τον ισχυρό και εξοντώνει τον αδύνατο δεν είναι μόνο γεγονός αλλά και αξία· και βέβαιη αξία, επειδή το γεγονός είναι αναμφισβήτητο. Εάν οι οπαδοί της μας έλεγαν απλώς:

- Τα πράγματα είναι αυτά που είναι: θηρίο και ο άνθρωπος ζει, όπως και τα άλλα θηρία, με τα δόντια του. Μην προσπαθήσετε να τον αλλάξετε, ματαιοπονείτε· με τη φύση δεν τα βάζει κανείς, εκείνη θα ειπεί πάντοτε την τελευταία λέξη, μπορεί να μη μας έπειθαν, αλλά ίσως θα μας έβρισκαν πρόθυμους να σκύψουμε μελαγχολικά το κεφάλι και να σωπάσουμε. Μας λένε όμως κάτι περισσότερο· ότι:

- Αυτό που γίνεται, να επιβάλλει δηλαδή ο άνθρωπος με τη γροθιά τη θέληση και το συμφέρον του, αξίζει και πρέπει να γίνεται, γιατί έτσι μόνο θα προοδέψει και αυτός και ο κόσμος, και τούτο ακριβώς γεννάει μέσα μας πολλές και σοβαρές αμφιβολίες. Όχι ανησυχίες ηθικές, αλλά αμφιβολίες θεωρητικές. Τις πρώτες θα μπορούσαν να τις παραβλέψουν, τις δεύτερες όμως είναι υποχρεωμένοι να τις εξετάσουν. Αναφέρω εδώ τις σπουδαιότερες.

Από αυτό που “γίνεται”, και μάλιστα από αυτό που “γίνεται ως τώρα”, δεν είναι λογικά επιτρεπτό να συμπεράνεις με βεβαιότητα ότι τούτο “θα γίνεται και στο μέλλον”, και πολύ λιγότερο ότι τούτο “αξίζει και πρέπει να γίνεται”. Αν ο άνθρωπος φέρθηκε ως τώρα με αγριότητα και απερισκεψία όπως όλα τα θηρία, και όταν καταλαβαίνει ότι έχει την υπεροχή, λύνει τις διαφορές του με τη βία, το γεγονός αυτό δεν σου δίνει το λογικό δικαίωμα να περιμένεις ότι θα επαναλαμβάνεται επ’ άπειρον· και πολύ λιγότερο ότι τούτο “θα γίνεται και στο μέλλον”, και πολύ λιγότερο να υποστηρίζεις ότι πρέπει να επαναλαμβάνεται. Γιατί τίποτα δεν εμποδίζει να αλλάξει αύριο και στο σημείο τούτο η ροή της ιστορίας (φαινόμενο όχι τόσο σπάνιο όσο νομίζεται) είτε από τη συνδρομή διάφορων απρόβλεπτων περιστάσεων, είτε με την πρωτοβουλία του ίδιου του ανθρώπου, που αφού έχει τις καταβολές του λογικού, μπορεί κάποτε να λογικευτεί και ν’ αποφασίσει να αξιοποιεί με άλλους συμφερότερους και ευπρεπέστερους τρόπους την περίσσεια των σωματικών και των πνευματικών του δυνάμεων, όχι με τον εξευτελισμό και τη σφαγή των ομοίων του. Και εάν όμως αποκλείσω και τα δύο αυτά ενδεχόμενα, πάλι θα δυσκολευτώ να πεισθώ ότι το φυσικό καθεστώς μπορεί να αποτελέσει δεοντολογικό κανόνα. Το κήρυγμα “κατά φύσιν ζην” ή “επιστροφή στη φύση” δεν είναι αποτελεσματικό, ούτε πάντοτε φρόνιμο. Όχι μόνο γιατί ο άνθρωπος με την κοινωνική οργάνωση και την πνευματική του εξέλιξη απομακρύνθηκε οριστικά και ανέκλητα από τη “φυσική κατάσταση” και δεν εξαρτάται από την θέλησή του να ξαναγυρίσει σ’ αυτήν αλλά και για έναν άλλο σπουδαιότερο λόγο. Το “φυσικό” δεν είναι κατ’ ανάγκη και “αξιόπρακτο”. Οι πολιτισμέ-

νοι άνθρωποι έμαθαν (με τον ιδρώτα και το αίμα τους) να μην ταυτίζουν τις δύο έννοιες ούτε κατά το πλάτος ούτε κατά το βάθος τους. Τα “αξιόπρακτα”, όπως λέμε στη γλώσσα της φιλοσοφίας, υπερβαίνουν τα “φυσικά”. Βρίσκονται σε άλλο επίπεδο, προσδιορίζονται με άλλου είδους γνωρίσματα, μετριούνται με άλλα μέτρα. Επομένως δεν συναντώνται πάντοτε με τα “φυσικά”, ούτε συμπίπτουν μ’ αυτά.

Γι’ αυτό η συνείδησή μας σκανδαλίζεται, όταν ο αντίδικος αναιρεί ή σαρκάζει την προσήλωσή μας σε μια αξία, π.χ. στον ηθικό κανόνα «εί αναγκάιον ειη άδικεΐσθαι η άδικεΐν, έλοιμην αν άδικεΐσθαι η άδικεΐν» με το επιχείρημα ότι τούτο δεν είναι φυσικό”. Την αμφισβήτηση την αισθανόμαστε σαν προσβολή στην “ανθρωπιά” μας. Βέβαια δεν είναι “φυσικό”, την ώρα που αναγκάζομαι ή ν’ αδικήσω ή να αδικηθώ, εγώ να προτιμήσω να αδικηθώ παρά να αδικήσω· είμαι όμως περήφανος σαν άνθρωπος, τιμώ την “ανθρωπιά” στο πρόσωπό μου, όταν υπερβαίνω την φυσική ίσως τάση να βλάψω τον όμοιό μου για ν’ αποφύγω την βιαιότητα του και δέχομαι τα πλήγματα χωρίς να τα ανταποδίνω. Εάν υποχωρήσω στις παρορμήσεις του ενστίκτου και επιθετώ, το “ζώο” μέσα μου θα νικήσει, εγώ όμως σαν άνθρωπος με φρόνημα ηθικό θα νικηθώ. Και αυτή τη νίκη του “φυσικού”, που με ταπεινώνει, δεν τη θέλω[...]

Ε. Π. Παπανούτσος, “Το δίκαιο της πυγμής”, εκδόσεις Δωδώνη, (1975), Αθήνα 1989

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- 1) Να γίνει η περίληψη του κειμένου σε 100 λέξεις.
- 2) Σε ποιο γραμματειακό είδος εντάσσεται το κείμενο.
- 3) Ποιο είναι το θέμα του κειμένου και ποια είναι η θέση που παίρνει ο συγγραφέας.
- 4) Να αναλύσετε τη φράση: Το “φυσικό” δεν είναι κατ’ ανάγκη και “αξιόπρακτο” σε 70-90 λέξεις.
- 5) α) Ποιος τρόπος πειθούς κυριαρχεί στο κείμενο και γιατί;
β) Να δοθούν τα συνώνυμα των λέξεων: προοδεύει, αλλάξει, εξευτελισμό, ενδεχόμενα, γνωρίσματα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1) Ο συγγραφέας αναφέρεται στο δίκαιο της πυγμής. Παρουσιάζει τις απόψεις των οπαδών της, οι οποίοι ισχυρίζονται πως η βία είναι έμφυτη και μέσο προόδου. Ο ίδιος αντιτίθεται λέγοντας πως ό,τι ίσχυε ως τώρα, δεν σημαίνει πως θα συνεχίζεται και στο μέλλον, γιατί η ιστορία αλλάζει. Ο άνθρωπος μπορεί να χρησιμοποιήσει τη λογική του και έχει, πλέον, απομακρυνθεί απ’ τη φύση, αποκτώντας κοινωνική οργάνωση. Εξάλλου, ό,τι είναι στη φύση, δεν είναι απαραίτητα καλό. Γι’ αυτό ο συγγραφέας δηλώνει πως, αν έπρεπε να επιλέξει να αδικήσει ή να αδικηθεί, θα προτι-

μούσε να αδικηθεί για να διατηρήσει το ηθικό φρόνημα του ανθρώπου.

2) Το κείμενο αυτό αποτελεί αποδεικτικό δοκίμιο. Ο συγγραφέας έχει ξεκάθαρη θέση, την επικράτηση της ηθικής και της λογικής έναντι της βίας, την οποία στηρίζει με επιχειρήματα. Το κείμενο έχει σαφή και αυστηρή δομή, αφού πρώτα τίθεται η θέση και τα επιχειρήματα των οπαδών του “δικαίου της πυγμής” και μετά ο συγγραφέας αντιπαραθέτει τα δικά του επιχειρήματα. Επίσης, επικρατεί η επίκληση στη λογική και η αναφορική γλώσσα.

3) Το θέμα του κειμένου είναι το “δίκαιο της πυγμής” η επικράτηση της βίας ως έμφυτη και αξία στον άνθρωπο. Η θέση που παίρνει ο συγγραφέας είναι πως δεν πρέπει να επικρατεί η βία, αλλά η λογική και η ηθική. Η θέση φαίνεται ξεκάθαρα στην τελευταία παράγραφο, όπου ο συγγραφέας δηλώνει πως προτιμά να αδικηθεί για να μη νικήσει το ζώο μέσα του.

4) Ό,τι υπάρχει στη φύση, δεν είναι απαραίτητα καλό και αξιόπρακτο. Στη φύση κυρίως επικρατεί το ένστικτο, η επιβολή του ισχυρού και η βία. Αυτά, όμως, είναι καταδικαστέα σε μια κοινωνία ανθρώπων, οι οποίοι έχουν νόμους και κανόνες που διέπουν την ομαλή και αρμονική συμβίωσή τους. Έτσι, δεν μπορούν να πράττουν σύμφωνα με ό,τι υπαγορεύουν τα ένστικτά τους, αλλά σύμφωνα με τις επιταγές της λογικής. Γι’ αυτό, οφείλουν να καταπολεμούν τα ένστικτα της φύσης και να πορεύονται με πρωτοστάτη τις πνευματικές τους δυνάμεις.

5) α) Ο τρόπος πειθούς που κυριαρχεί στο κείμενο είναι η επίκληση στη λογική. Ο συγγραφέας επιλέγει τον τρόπο αυτό γιατί το κείμενο είναι αποδεικτικό δοκίμιο και ο στόχος του είναι να πείσει τους αναγνώστες ότι δεν ισχύουν τα λεγόμενα των οπαδών του δικαίου της πυγμής. Έτσι, με λογικά επιχειρήματα που παραθέτει, περνάει τη δική του θέση.

β) προοδεύει	εξελιχθεί
αλλάξει	διαφοροποιηθεί
εξευτελισμό	υποβιβασμό
ενδεχόμενα	πιθανότητες
γνωρίσματα	χαρακτηριστικά

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΧΑΣΙΑΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ